

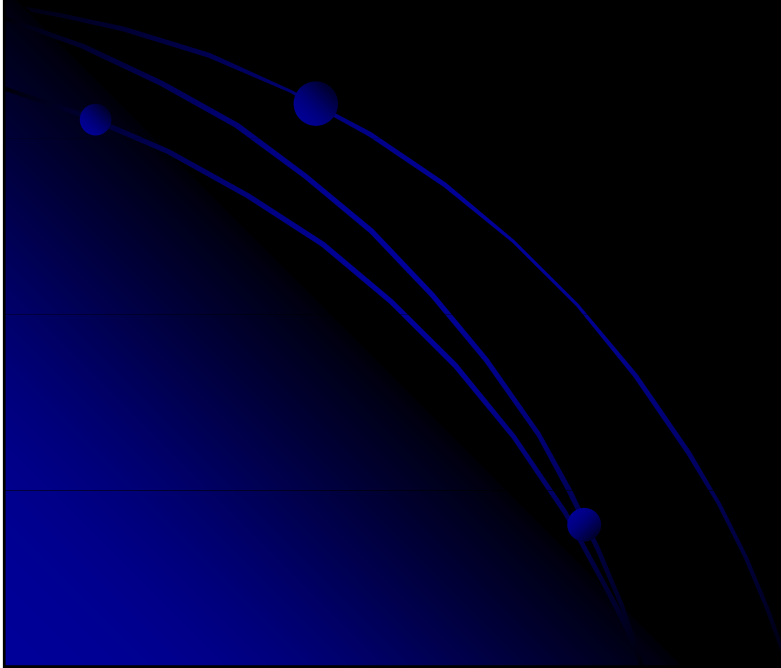
Mikroekonomie II – přednáška č. 6:

Monopol

- charakteristika monopolu
- příčiny jeho vzniku
- volba rovnovážného výstupu
- stanovení ceny monopolem
- křivka nabídky monopolu
- cenová diskriminace
- alokační a výrobní efektivnost monopolu
- regulace monopolu

Literatura k přednášce

Soukupová et al.: Mikroekonomie. Kapitola
9, str. 263 – 290.

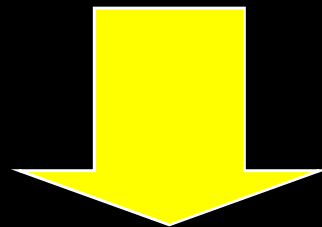
Charakteristika monopolu

- monopol JE jednou z forem konkurence
- existence JEDINÉHO subjektu na straně nabídky
- nepřekonatelné bariéry vstupu do odvětví
- monopolní firma je tzv. „price maker“
- neexistují blízké substituty k produkci nabízené monopolní firmou
- individuální poptávková křivka je zároveň tržní poptávkovou křivkou

Příčiny vzniku monopolu

1. Výše průměrných nákladů:

jedna firma uspokojuje tržní poptávku s nižšími průměrnými náklady, než kdyby v odvětví působilo více menších firem, resp. odvětví s vysokými fixními a nízkými mezními náklady

PŘIROZENÝ MONOPOL

nejčastěji rozvodné sítě – např. ČEPS a.s.,
vodovody a kanalizace,
Český Telecom (do určité doby)

Příčiny vzniku monopolu

2. Kontrola přírodních zdrojů:

*jediná firma kontroluje přírodní zdroje
potřebné pro výrobu daného produktu*

tzv. PŘÍRODNÍ MONOPOL (nikoli
přirozený!)

např.: ??

Příčiny vzniku monopolu

3. Uměle – zásahem státu:

stát udělí výsadní právo vyrábět daný produkt určité firmě

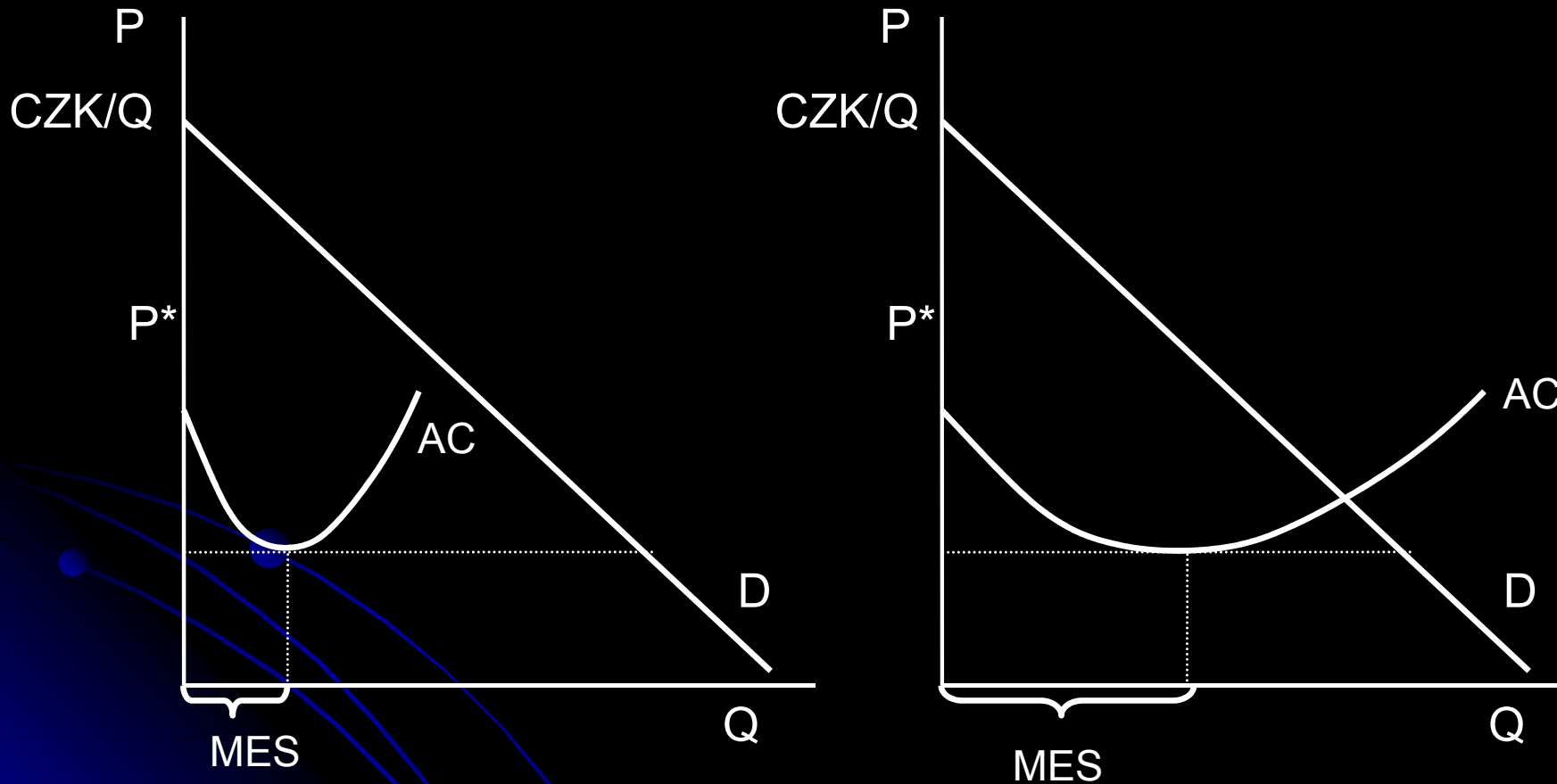
např.: Česká pošta (listovní zásilky),
ČNB (emise bankovek a mincí)

4. Právní restrikce – patenty a copyrights:

např.: práva filmových společností
(Warner Brothers, Universal, atd.)

Příčiny vzniku monopolu – minimální efektivní rozsah

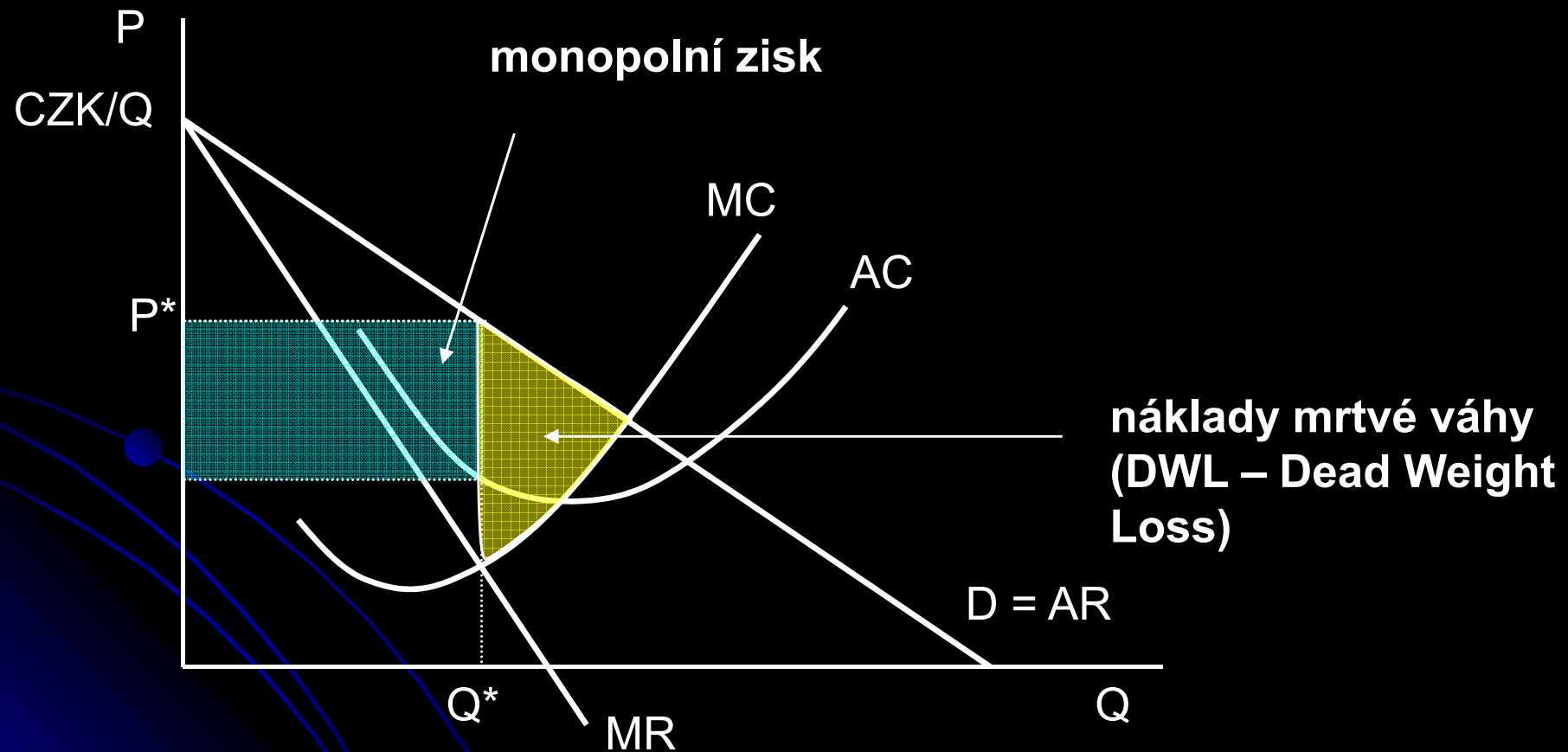
Minimální efektivní rozsah (MES – Minimal Effective Scale = produkční úroveň minimalizující AC ve vztahu k velikosti poptávky

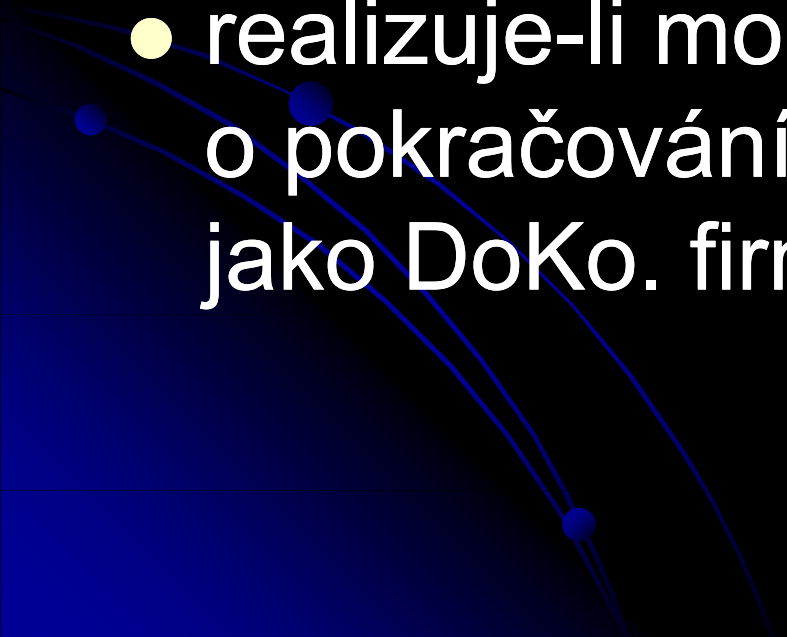
Čím větší je MES, tím větší tendence k monopolizaci odvětví

Rovnovážný výstup monopolu

takové Q , při němž $MR = MC$

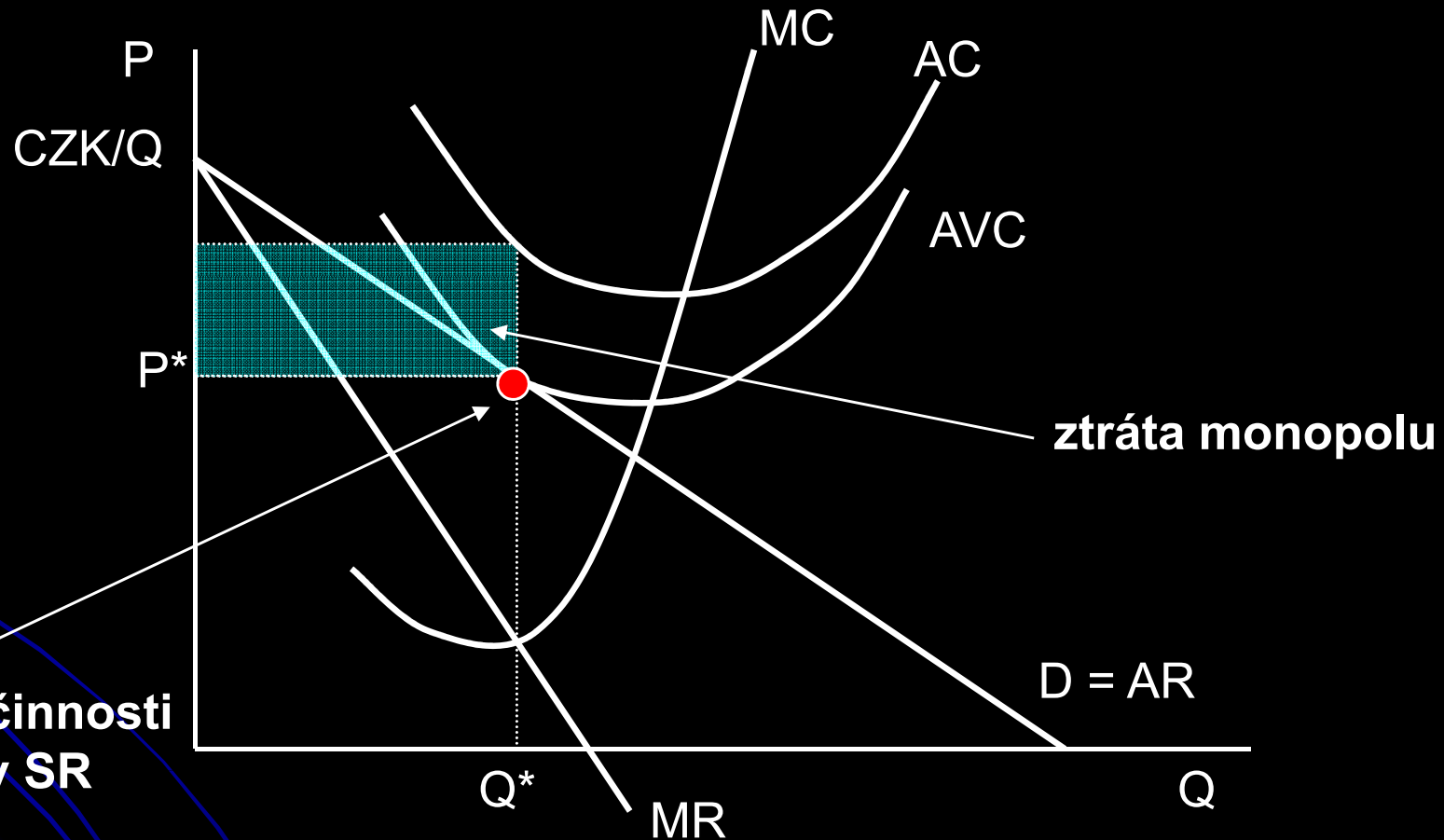

Zisk monopolu

- monopol může realizovat ekonomický zisk i v dlouhém období X firma v DoKo.
 - velikost zisku (či ztráty) závisí na poptávce po produkci monopolu a na výši nákladů
 - realizuje-li monopol ztrátu, při rozhodování o pokračování ve výrobě postupuje stejně jako DoKo. firma
-

Bod ukončení činnosti monopolu v SR

monopol v krátkém období ukončí činnost, pokud $P \leq AVC$

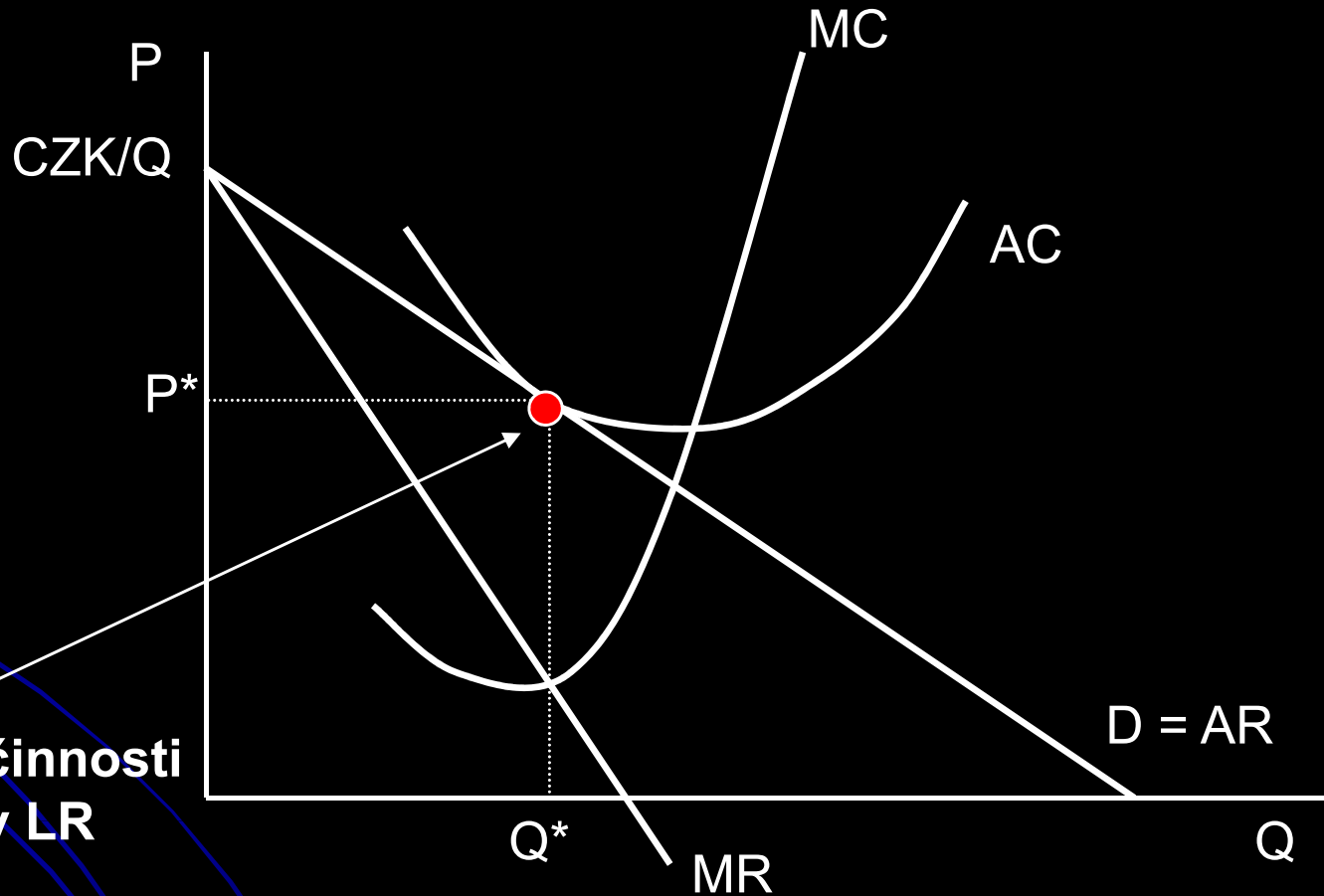

bod ukončení činnosti monopolu v SR

bod ukončení činnosti monopolu v SR se nenachází v minimu AVC

Bod ukončení činnosti monopolu v LR

v dlouhém období musí cena pokrýt alespoň AC, tzn. monopol nemůže být dlouhodobě ve ztrátě

bod ukončení činnosti monopolu v LR

bod ukončení činnosti monopolu v LR se nenachází v minimu AC

Nabídková křivka monopolu

nabídková křivka monopolu nemůže být ztotožněna
s křivkou MC:

*monopol stanovuje cenu vyšší než MC → křivka
MC nevyjadřuje vztah mezi nabízeným množstvím
a cenou*

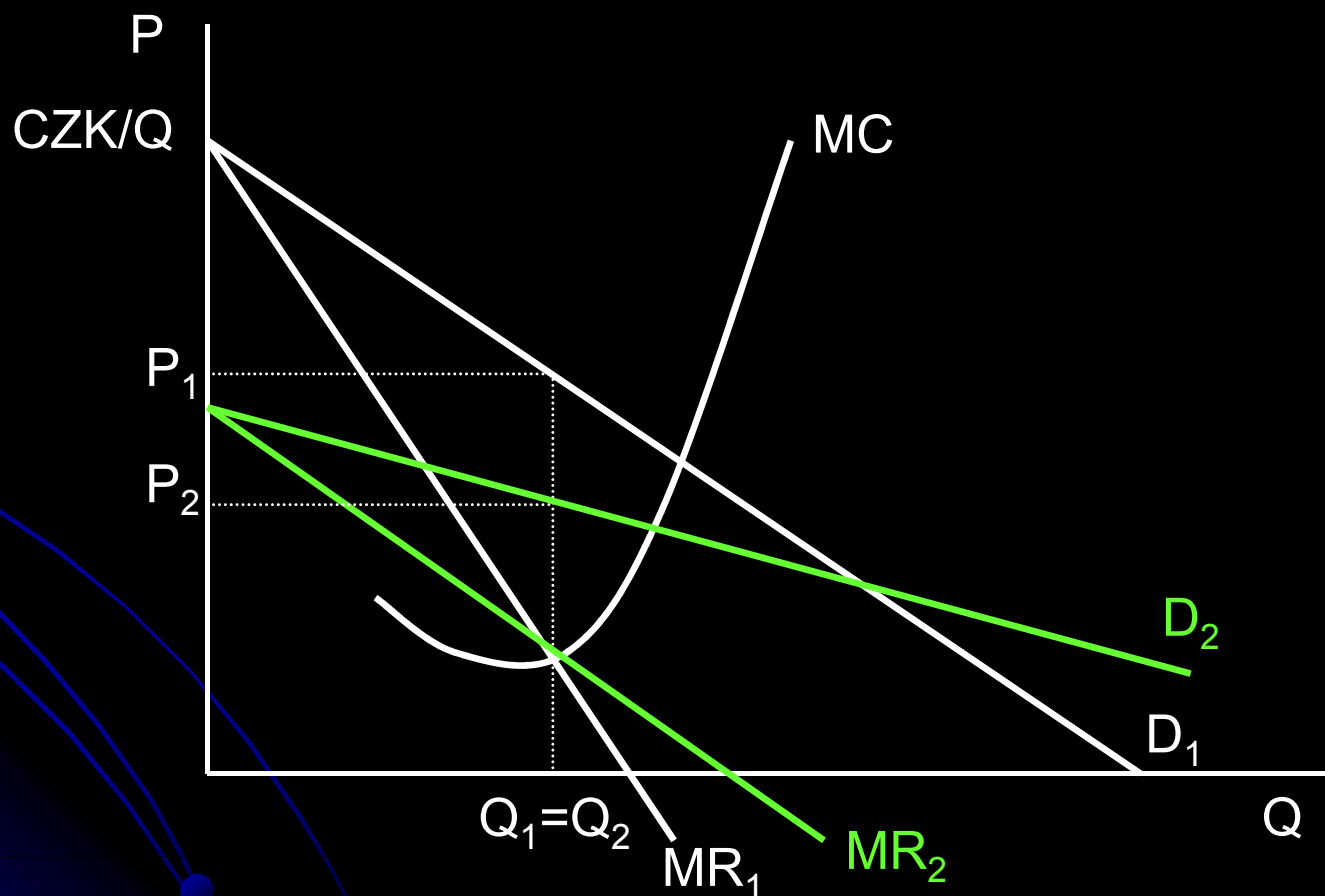

*jednomu rovnovážnému výstupu může odpovídat
více cen, nebo:*

*jedné ceně může odpovídat více rovnovážných
výstupů*

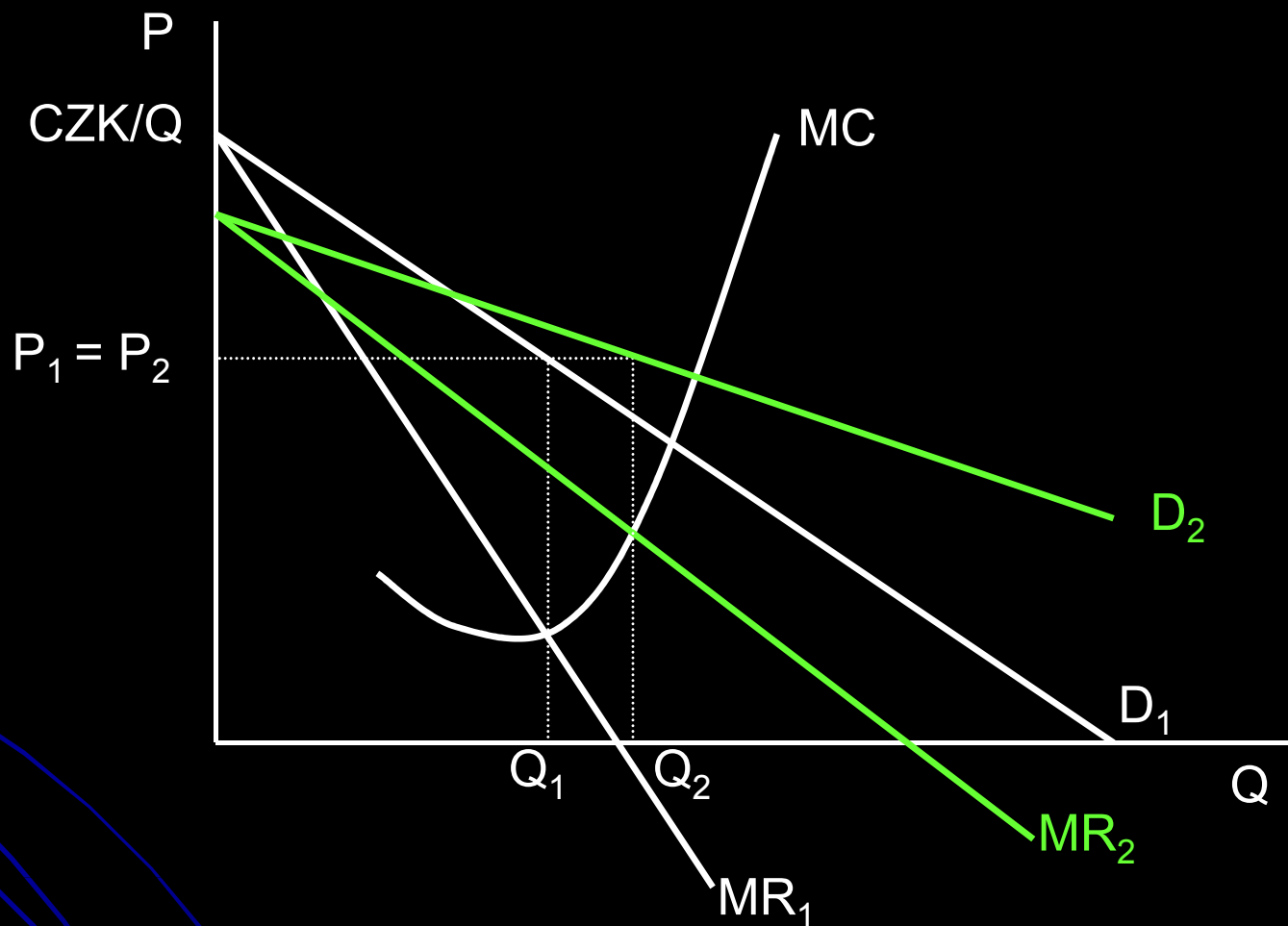
Vztah mezi cenou a výstupem

při různě skloněných poptávkových křivkách mohou nastat následující situace:

jedinému rovnovážnému množství odpovídají dvě různé cenové úrovně

Vztah mezi cenou a výstupem

dvěma různým rovnovážným množstvím odpovídá jediná cenová úroveň

Stanovení ceny monopolem

- monopol nemůže stanovovat libovolnou cenu → musí brát v úvahu ochotu spotřebitelů danou cenu zaplatit
- cena je vyšší než MR i než MC (srovnej s DoKo.)
- rozdíl mezi cenou a MC je ovlivněn cenovou elasticitou poptávky
- čím elasticitější poptávka, tím menší rozdíl P a MC

Pravidlo převrácené elasticity

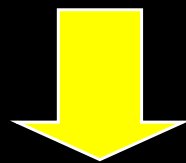
$$MC = MR$$

$$MC = P \cdot (1 + 1/e_{PD})$$

$$P = MC / (1 + 1/e_{PD})$$

if $e_{PD} = -3$, pak $P = 1,5$ násobek MC

if $e_{PD} = -15$, pak $P = 1,125$ násobek MC

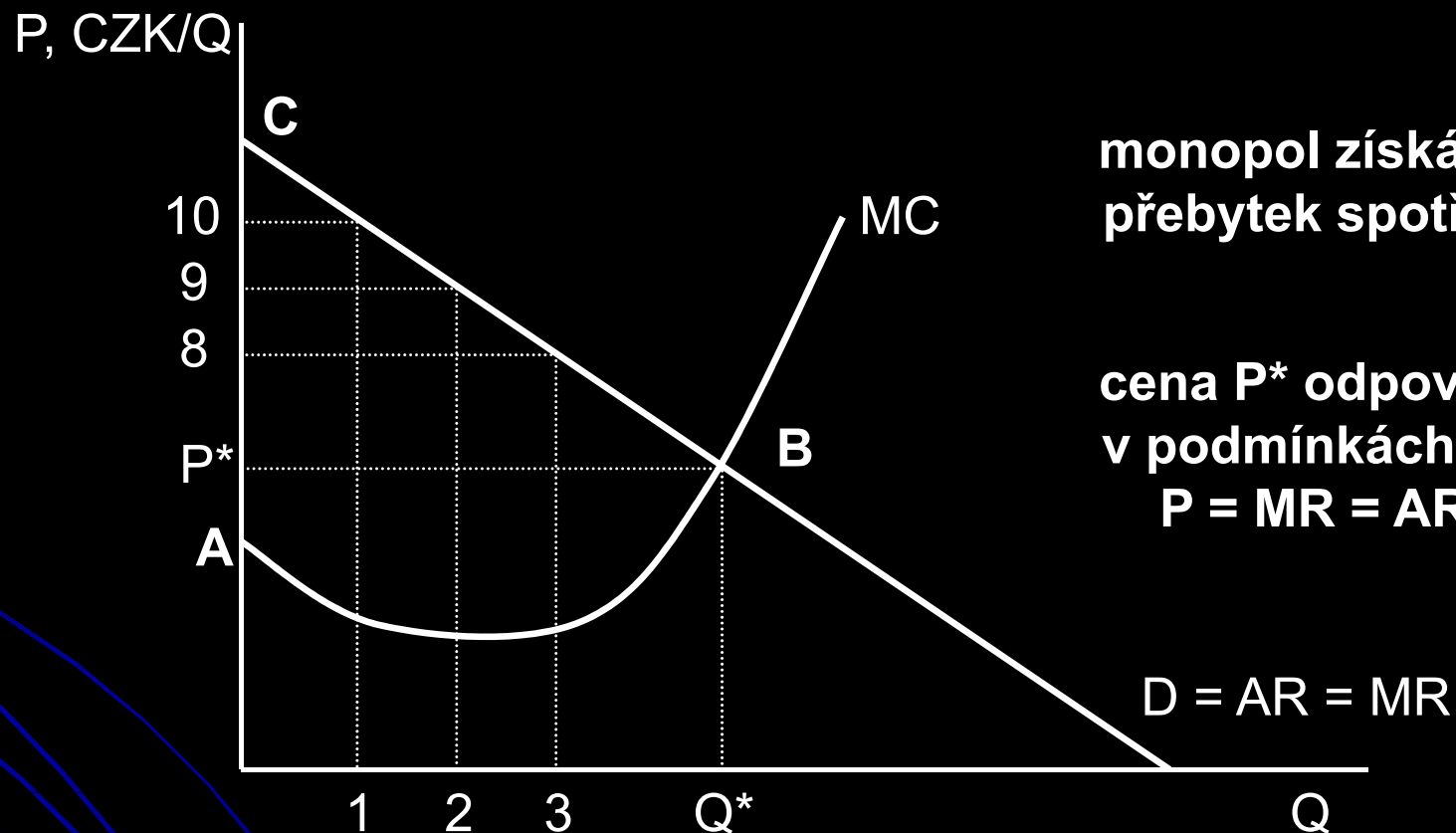
čím elastičtější poptávka, tím menší převis P nad MC

Cenová diskriminace monopolu

- cenová diskriminace = stanovování rozdílných cen stejných výrobků bez „nákladových důvodů“
- cenová diskriminace jako důsledek určité monopolní síly
- cílem cenové diskriminace je získání přebytku spotřebitele monopolní firmou
- různé formy cenové diskriminace (diskriminace v čase, ceny dle odebraného množství atd.)

Cenová diskriminace prvního stupně

čistě teoretická situace – monopol stanoví každému spotřebiteli maximální cenu, kterou je ochoten za každou jednotku zaplatit

monopol získává celý
přebytek spotřebitele

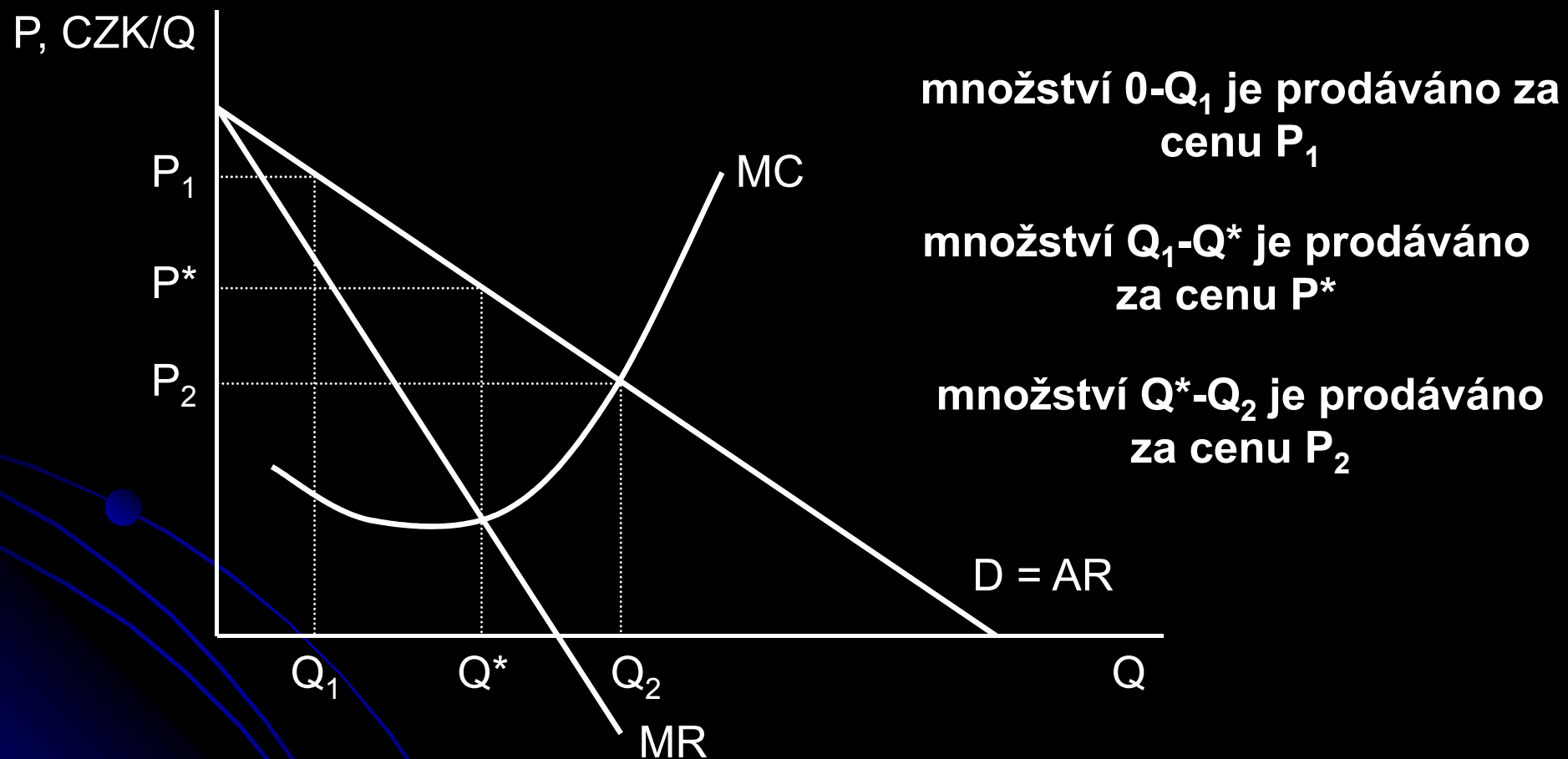
cena P^* odpovídá ceně
v podmínkách DoKo. –
 $P = MR = AR = MC$

zisk monopolu odpovídá ploše ABC

v případě cenové diskriminace 1. stupně nevznikají náklady mrtvé váhy

Cenová diskriminace druhého stupně

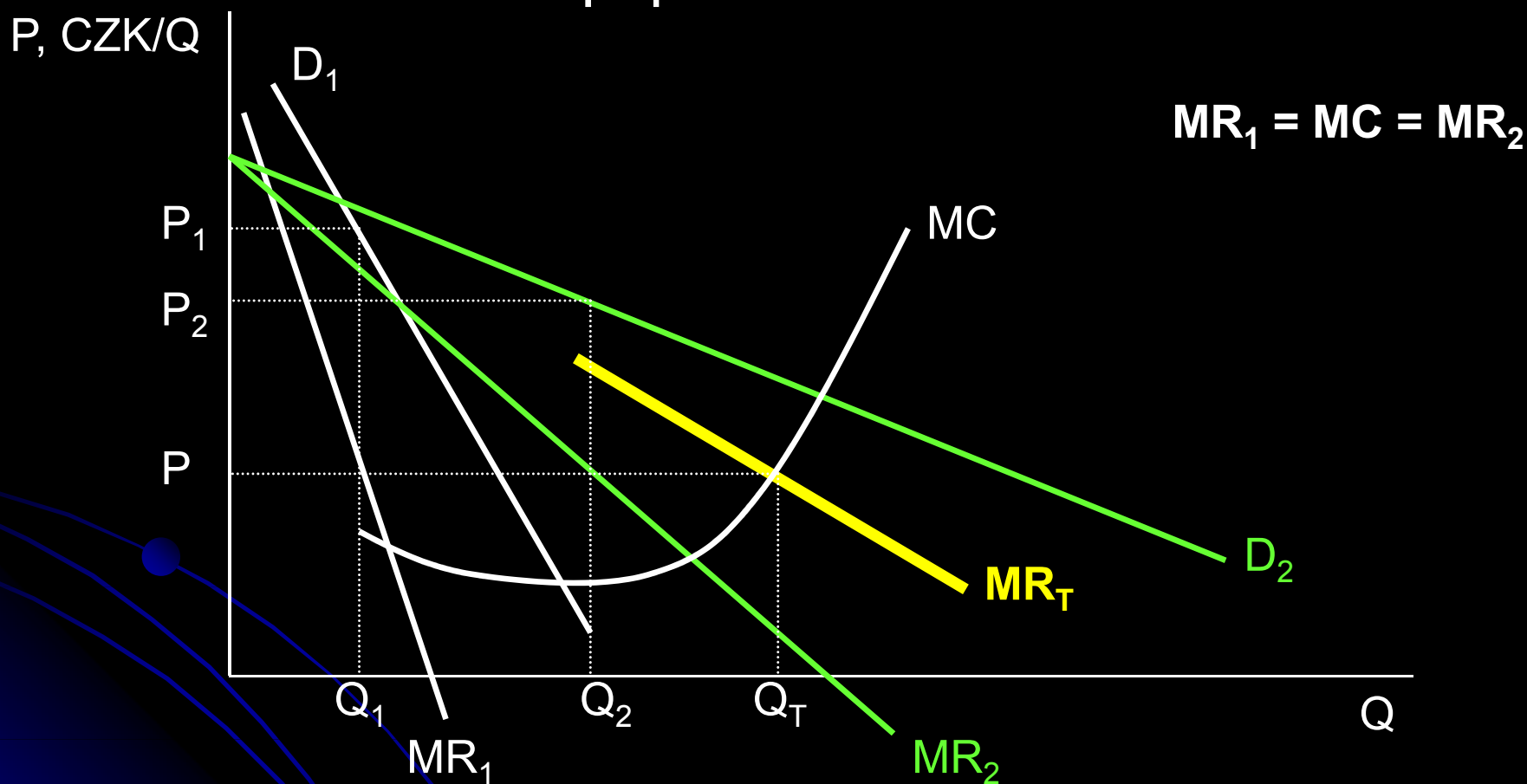
stanovení různých cen za různá kumulovaná množství – např. množstevní slevy

monopol získává pouze část přebytku spotřebitele, nikoli celý

Cenová diskriminace třetího stupně

rozdělení spotřebitelů na skupiny, z nichž každá má vlastní poptávkovou křivku

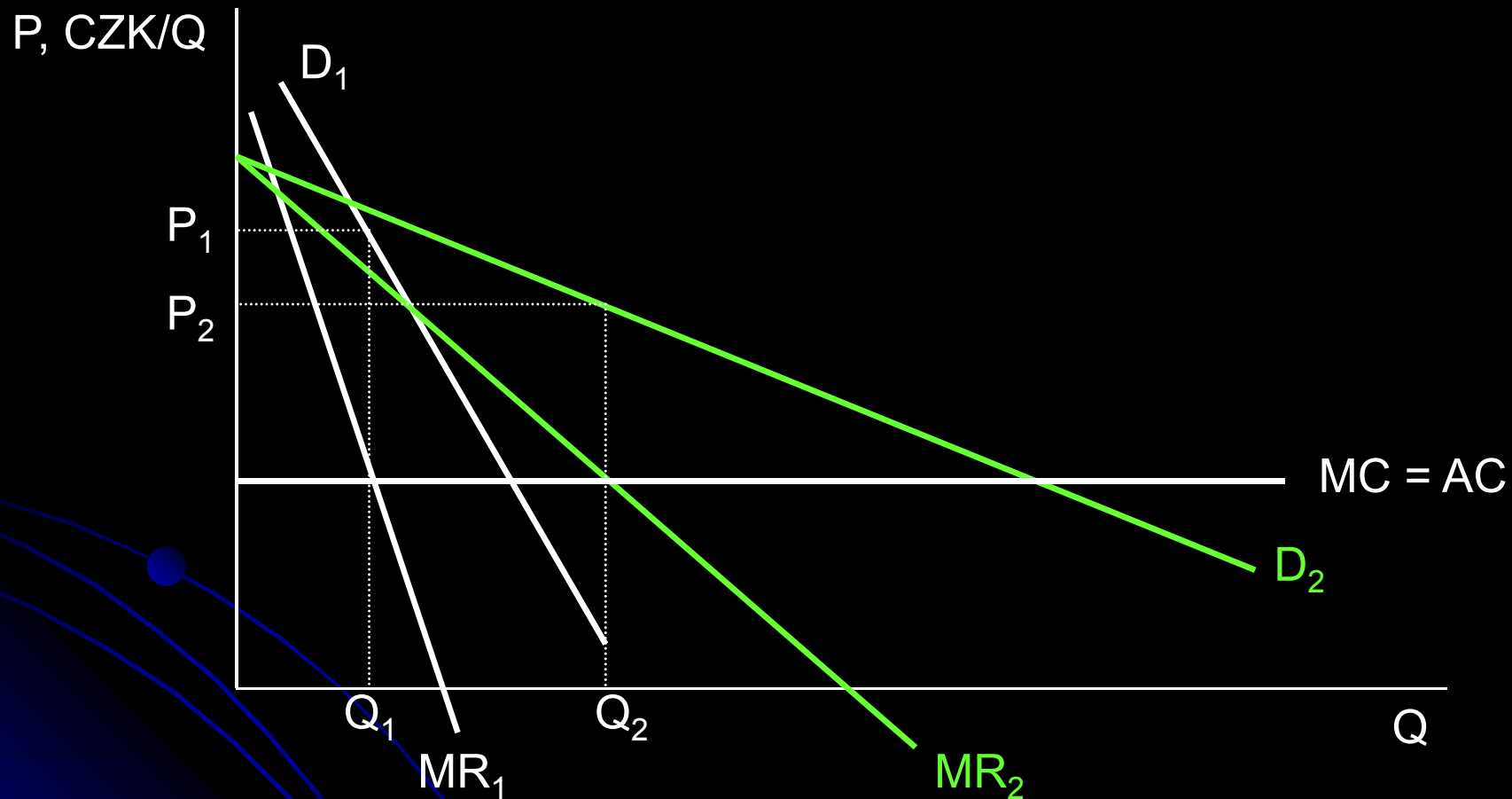

méně elastickou poptávkovou křivku představují běžní spotřebitelé

elastičtější křivku poptávky představují např. studenti

Cenová diskriminace v čase

např. trh s Windows XP Professional – opět rozdělení spotřebitelů podle cenové elasticity poptávky

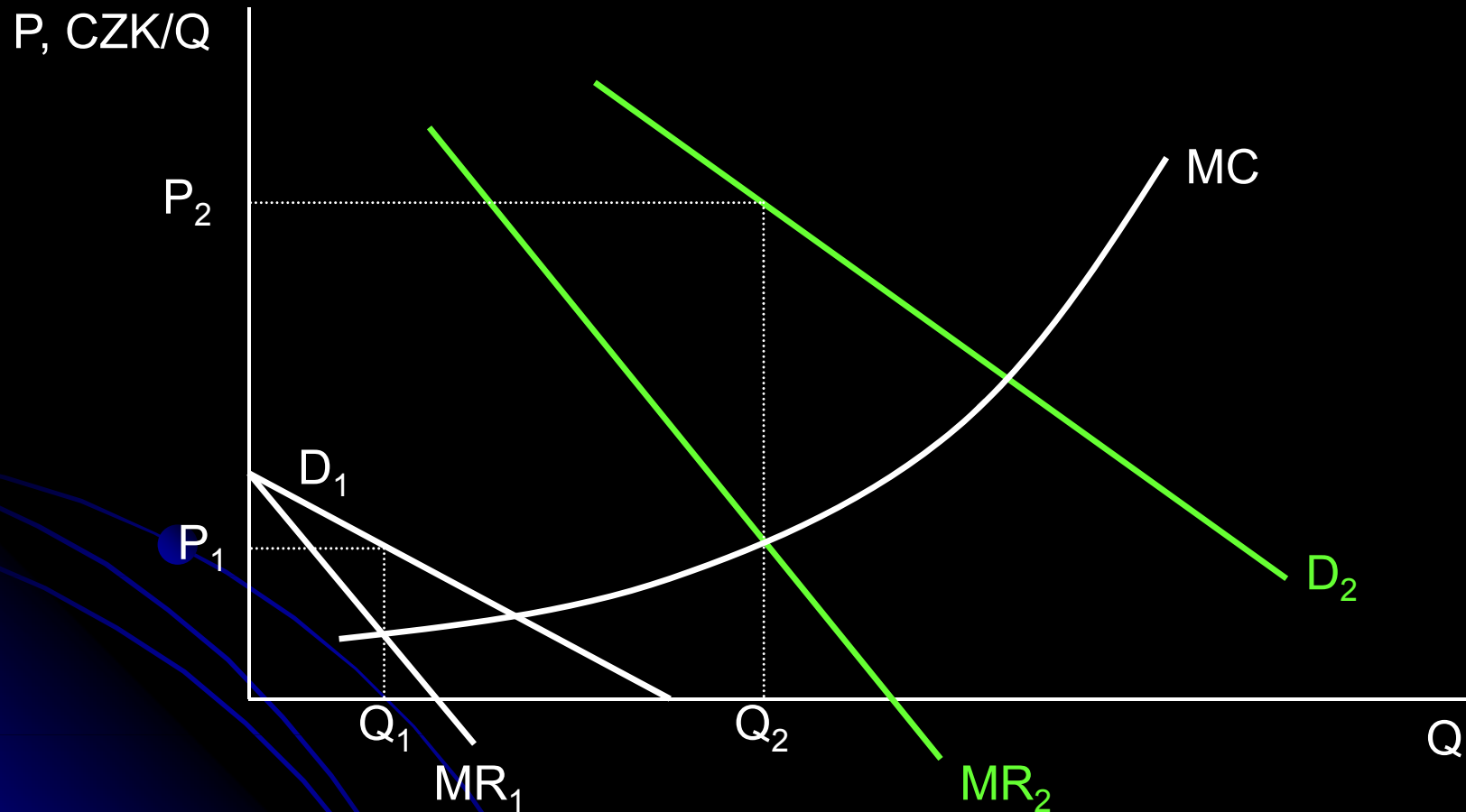

D_1 – ti, co chtějí mít „XPéčka“ za každou cenu jako jedni z prvních

D_2 – ti, co chtějí mít Win XP, ale nechtějí za ně zaplatit tak vysokou cenu (pokud vůbec nějakou)

Stanovení ceny ve špičkách

zvýšená spotřeba statku ve špičce zpravidla vede k růstu mezních nákladů (z kapacitních důvodů) a tím i k růstu ceny

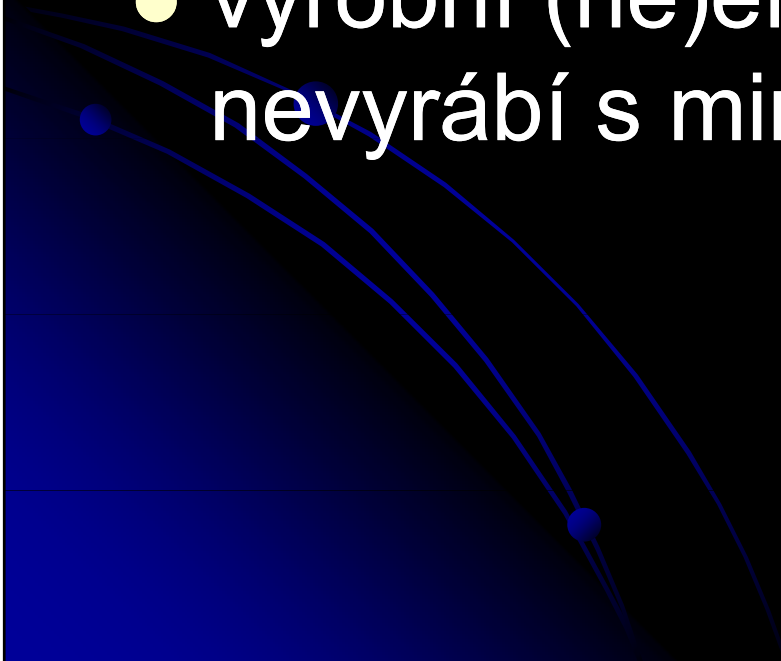

D_1 – např. poptávka po tzv. „nočním proudu“

D_2 – poptávka po tzv. „denním proudu“ – spotřeba elektřiny ve špičce

Alokační a výrobní efektivnost monopolu

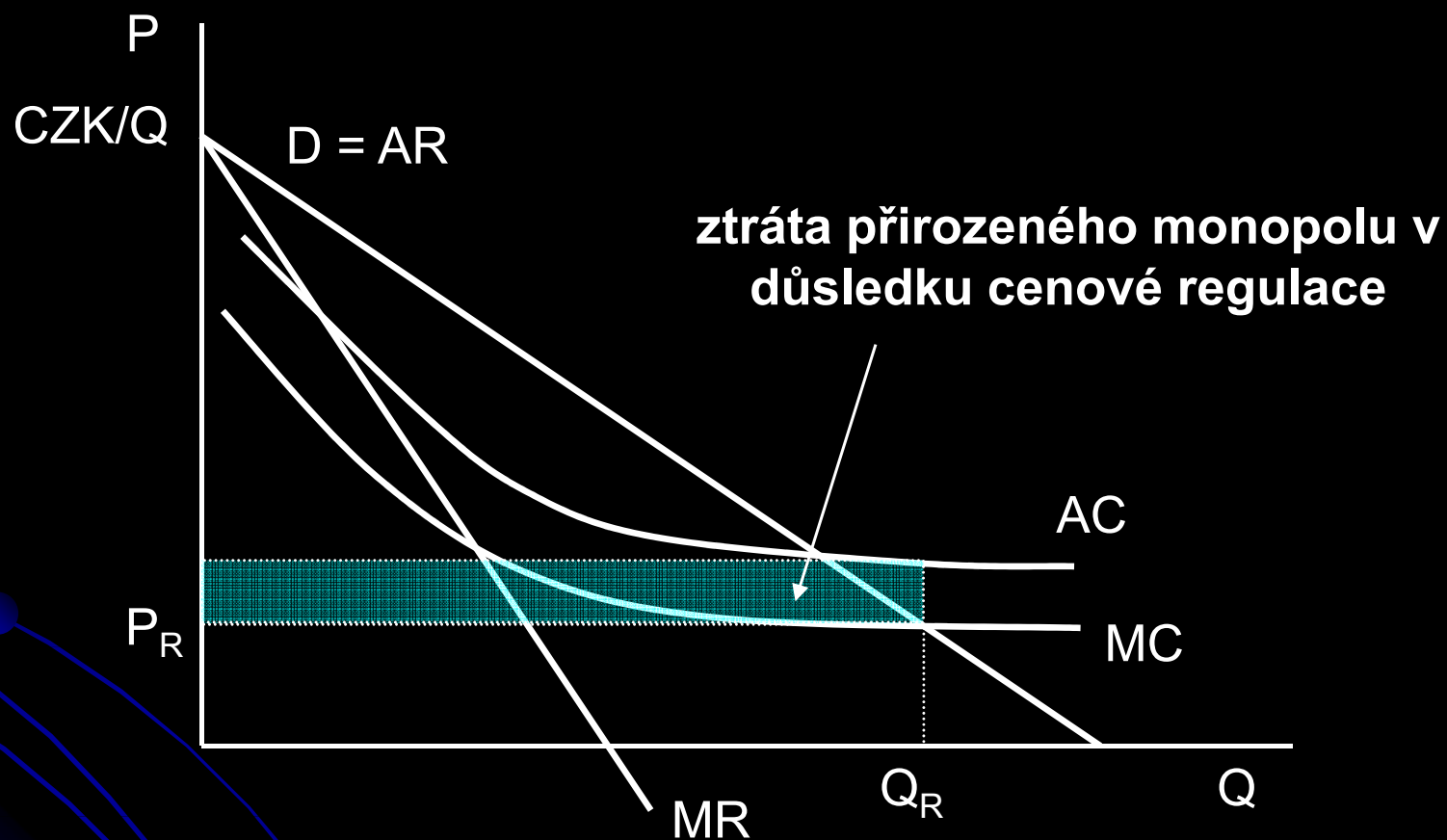
- alokační (ne)efektivnost – není vyráběn takový výstup, jaký si spotřebitelé nejvíc přejí – je vyráběn menší výstup a za vyšší cenu než v DoKo. – vzniká DWL
- výrobní (ne)efektivnost – monopol nevyrábí s minimálními AC (ani v LR)

Regulace monopolu

- zpravidla cenová regulace – stanovení maximální ceny monopolu státem
- snaha státu stanovit cenu co nejbliže úrovni mezních nákladů – snaha o aplikaci DoKo.
- problém: a) jak stát pozná výši MC monopolu?
b) cena na úrovni MC může monopolu přivodit ztrátu – přirozený monopol

Důsledek cenové špatně provedené regulace pro přirozený monopol

stát by měl buď výrobu dotovat, nebo odstoupit od ceny stanovené na úrovni MC